ECOURI UCRAINENE

Revistă literar-culturală şi educativ-informativă a Uniunii Ucrainenilor din România

6 | NOIEMBRIE 2019

Contextul socio-politic al apariţiei romantismului literar ucrainean

De-a lungul istoriei, Ucraina a fost lipsită de statalitate, fiind parte componentă a diferitelor Imperii (Polono-Lituanian, Rus, Austro-Ungar) și, mai apoi, a unei orânduiri totalitare (U.R.S.S.). Cu toate că, încă din fașă, era privată de drepturile fundamentale la existență, în primul rând acela de a-și manifesta și dezvolta propria limbă, cultură, literatură, spiritul ucrainean s-a îndârjit să supraviețuiască tuturor opresiunilor politice, prin tradițiile seculare specific ucrainene. Astfel, datorită unor temerari din diverse domenii de activitate (în special, etnografic, lingvistic și literar), a unor sinceri iubitori de țară și popor, națiunea ucraineană a continutat să existe. Mai mult decât atât, s-a format și s-a dezvoltat concomitent cu formarea și dezvoltarea propriei limbi și literaturi.

Referindu-ne, acum, strict la domeniul literaturii, putem observa parcurgerea tuturor direcțiilor și curentelor literare, de la baroc, realism iluminist, sentimentalism, romantism, realism, modernism cu toate direcțiile aferente (simbolism, futurism, neoclasicism, neoromantism, impresionism, expresionism) și postmodernism. Alinierea la tendințele europene în domeniile cultural, literar, artistic, științific etc., chiar dacă, uneori, cu întârziere de câțiva ani, reprezintă o dovadă incontestabilă a maturității gândirii literar-culturale, o dorință nestăvilită de afirmare a identității naționale ucrainene, de trezire a conștiinței identitare și, nu în ultimul rând, de înscriere în circuitul universal al valorilor. Ceea ce face literatura ucraineană specială și inconfundabilă este adaptarea temelor și a motivelor europene la specificul național ucrainean, impregnarea acestora cu elemente profund naționale, originale, neidentificabile în culturile altor popoare slave.

Romantismul, drept una dintre direcţiile de bază în literatură, ştiinţă şi artă, a apărut la sfârşitul secolului al XVIII-lea – începutul celui de-al XIX-lea în ţările Europei Apusene (Germania, Anglia, Franţa). Dezamăgirile provocate de eşecul Revoluţiei franceze de la 1789-1799 (idealurile umaniste referitoare la *Dreptate, Egalitate, Fraternitate* nerealizându-se) i-au condus pe teoreticienii germani ai romantismului (fraţii August şi Friedrich von Schlegel, Friedrich Novalis, Ludwig Tieck etc.), de altfel, ei fiind și cei care au introdus pentru prima dată termenul de „romantism”, spre susţinerea libertăţii totale a creaţiei şi propunerea unei noi concepţii asupra personalităţii umane: în locul formulei iluministe „cetăţeanul şi societatea” a apărut deviza „omul şi lumea”. Figura centrală a poeticii romantismului devine, așadar, omul, perceput, inițial, ca produs al naturii, iar, mai apoi, ca rezultat al activităţii sociale. La fel cum romantismul european şi-a construit viziunile estetice având la bază filozofia lui Johann Gottfried von Herder, cel ucrainean a pornit de la principiile filozofice ale lui Hryhorii Skovoroda.

În Ucraina, curentul a pătruns ceva mai târziu, mai exact în primele decenii ale secolului al XIX-lea, fiind îndreptat nu atât împotriva clasicismului, cât a tradițiilor burlești. A luat naștere pe fond etnografic şi sub influenţa creaţiilor lui G. G. Byron, W. Scott, V. Hugo. Ulterior, dezvoltarea lui a fost favorizată, pe de o parte, de cercetarea creaţiei orale populare (culegerile de cântece populare ale lui Myhailo Maksymovyci şi Izmail Sreznevskyi constituind punctul de plecare în manifestarea romantismului), iar, pe de altă parte, de operele romanticilor ruşi şi polonezi și de traducerile din literatura Antichității. Această direcţie a jucat un rol crucial în trezirea conştiinţei naţionale a ucrainenilor, opacizată, de-a lungul vremii, de diverse evenimente istorice.

Printre primele manifestări scrise ale romantismului ucrainean se numără «Грамматика малороссійского наречия» („Gramatica adverbului malorus”) a lui O. Pavlovskyi şi volumul «Опыт собрания старинных малороссийских песней» („Încercare de adunare a cântecelor maloruse străvechi”) a lui M. Ţertelev, acesta din urmă mărturisind întoarcerea la adevăr și simplitate, adică, la popor.

Romantismul ucrainean apare și se manifestă plenar în trei zone istorice din Ucraina, la Harkiv, Galiția și Kiev. Un rol important în promovarea acestuia l-au avut două grupări de la Harkiv, coordonate de către filologul şi etnograful Izmail Sreznevskyi (prima, formată din O. Şpehoţkyi şi L. Borovykovskyi (1820) și cea de-a doua, din A. Metlynskyi, M. Kostomarov, M. Petrenko şi S. Pisarevskyi (1830)). Cele mai importante reviste cu conţinut programatic de la acea vreme, «Український альманах» („Almanahul ucrainean”) (1831) şi «Запорозька старіна», aveau un impact puternic asupra lui T. Şevcenko şi a contemporanilor lui. Rolul acestora era de a trezi interesul intelectualității ucrainene față de tot ceea ce însemna naţional, inclusiv limba vorbită. Mișcarea romanticilor de la Harkiv coincide cu prima etapă a curentului. Concomitent cu apariţia celor două grupări, ia naștere romantismul galițian, marcând, astfel, cea de-a doua etapă. Cea mai importantă grupare din Galiția, «Руська трійця» („Triada ucraineană”), apărută în 1833, era formată din M. Şaşkevyci, I. Vahylevyci și Ja. Holovaţkyi care militau pentru renașterea național-politică a Ucrainei. Cea de-a treia etapă, kieveană, îi are drept reprezentanți pe scriitorii V. Bilozerskyi, M. Kostomarov, P. Kuliș, T. Şevcenko și alții, grupați în jurul publicaţiei «Основа» („Temelia”). Romantismul filozofic al membrilor acestui grup, cărora li s-au alăturat şi câţiva profesori ai Universităţii kievene, combinat cu studierea creaţiei populare ucrainene, a istoriei precum şi cu ideile slavianofililor a influenţat atât apariţia frăţiei Kirilo-Metodiene, cât şi poetica lui T. Şevcenko.

În cadrul romantismului ucrainean, criticii disting patru direcţii stilistico-tematice de bază: folclorică, folclorico-istorică, civică şi psihologică, care, destul de frecvent, coexistă nu doar în cadrul literaturii aceleiaşi perioade, ci şi în opera unuia și aceluiaşi scriitor.

Mihaela HERBIL

Nume cu renume literar

Ievhen Pavlovyci HREBINKA
(1812-1848)

Unul dintre cei mai activi scriitori ai anilor ’30-’40 ai secolului al XIX-lea, fabulist renumit, autor a numeroase opere poetice şi în proză, scrise în limbile ucraineană şi rusă, critic literar şi editor, Ievhen Hrebinka, de-a lungul a doar 36 de ani de viaţă, lasă posterităţii o moştenire literară valoroasă, reuşind să se impună pe arena atât a culturii şi literaturii ucrainene, cât şi a celei ruse. În decursul a doar 15 ani de activitate literară, a scris peste 50 de povestiri, nuvele şi un roman, jucând un rol deosebit de important în organizarea procesului literar ucrainean.

Se naște la 2 februarie 1812 în satul Ubijyşce (acum, Marianivka, regiunea Poltava). După cum afirmă primul biograf al scriitorului, M. Myhailov, „copilăria timpurie şi-a petrecut-o în casa părintească. Impresiile din această perioadă provocate de natură, de apropierea de popor, de poezia populară etc. şi-au lăsat amprenta asupra creaţiei scriitorului”. Educația primară i-a fost asigurată de profesorii particulari, iar, între 1825-1831, urmează cursurile prestigioasei unităţi de învăţământ de la acea vreme, Gimnaziul din Nejin (printre absolvenții de seamă ai acestuia se numără N. Gogol, N. Kukolnik, V. Zabila şi alte personalităţi marcante ale culturii și literaturii ruse şi ucrainene).

Ievhen Hrebinka își descoperă abilităţile literar-artistice încă din perioada gimnaziului (când scrie primele sale poezii, fabule şi comedia într-un act «В чужие сани не садись» („Nu te urca în sania altuia”), pictează), lucru favorizat de condiţiile stimulative existente aici: se organizau, periodic, cercuri literare, se editau jurnale şi almanahuri, circulau operele lui Puşkin, Râleev, Griboedov, Radişcev, chiar şi acelea care erau interzise, funcţiona chiar şi un teatru independent. Pentru o scurtă perioadă de timp (câteva luni), şi sub influenţa tatălui, ofiţer husar în rezervă, scriitorul urmează cariera militară, însă se retrage și se întoarce la casa părintească, unde se dedică întru totul literaturii şi culegerii de folclor.

În 1831, în paginile revistei «Український альманах» („Almanahul ucrainean”), îi apare prima poezie, «Погдаєв пир» („Banchetul lui Pohdaev”). În 1834, se mută la Petersburg, unde lucrează ca funcţionar în cadrul Comisiei pentru seminarii teologice de pe lângă Ministerul Culturii, dedicându-se, totodată, și profesiei de dascăl. Tot în acest an, editează de două ori volumul de fabule «Малороссийские приказки» („Proverbe maloruse”), traduce în limba ucraineană poemul lui A. S. Puşkin, «Полтава» („Poltava”), și își publică poeziile în diferite reviste. Din 1837 până la finalul vieții, lucrează ca profesor de limbă ucraineană.

(Continuare în pag. 2)

Mihaela HERBIL

Iuri ANDRUHOVYCI

Din „LEXICONUL ORAȘELOR DE SUFLET”

– Lvivul[1], întotdeauna –

(Continuare din nr. 3-4)

Orice intersecție atrage spectacole ciudate (așa-numitele reprezentații extraordinare) și oameni ciudați. Orașul Lviv nu doar atrage – el pur și simplu absoarbe.

Începutul l-au făcut cerșetorii și calicii. Îndeplinind parcă o misiune secretă, în decursul primelor câteva secole, ei au sosit la Lviv în număr atât de mare, încât autoritățile orașului au fost nevoite să le atribuie întregul Deal al Calicilor, unde erau găzduiți în cuști liliputane (iarna, erau preluați de mănăstiri și spitale). Din partea orașului, în duminici și sărbători, li se ofereau mese, însoțite neapărat de câteva butoaie de vin valah, îndulcit cu spirt. Recunoscători, cerșetorii organizau orășenilor ca răspuns procesiuni cu paiațe și măscărici („spectacolele calicilor”), cu caraghioase dansuri în Piața Ferdinand ale ologilor fără picioare. Nu mai puțin distractive pentru cei din Lviv erau și concertele milogilor („cororile moșilor obidiți”) cu acompaniamentul cvartetului de violoniști orbi, ajutat de o orgă portativă, un trofeu de la Grünwald[2].

Volodymyr Nemyra, *Lviv. Dimineața*

Secolele de aur ale Lvivului coincid cu epoca marilor descoperiri geografice, când locuitorii Lumii Vechi au constatat cu stupoare cât de exotică este viața reală. Atunci, sub zidurile orașului, au început să apară primii manageri (sic! *manager* în original, n. mea, C. Ir.) cu ale lor minuni la vedere. Unul ducea într-o cușcă pe roți un sălbatic indian, altul o pereche de lemuri, iar încă altul – un furgon plin cu minereuri, moluște și embrioni. De la sfârșitul secolului al XVI-lea, printr-un ordin executoriu special, lor li s-a permis intrarea în oraș. Cât privește menajeriile ambulante, lor li s-a atribuit ceva mai târziu destul spațiu la Pohuleanka (atunci încă nu era parc, ci pădure preorășenească). Acolo își puteau adăpa fără probleme animalele la izvoarele Poltavei, iar mai exact, la afluentul său Pasika. Începând cu al doilea sfert al secolului al XVII-lea, Pohuleanka, precum o junglă tropicală, se umple de răgetele și țipetele sutelor de viețuitoare fantastice. Hipopotamii, elefanții și rinocerii calcă și distrug complet poienile ei verzi. Panterele și gheparzii sar prin copaci. Papagalii și maimuțele încing în vârfurile copacilor stridente certuri de ore întregi.

Aproximativ în același timp, adică aproape de mijlocul veacului al XVII-lea, la Lviv ajunge pentru întâia oară circul ambulant „Vagabundo” – o trupă internațională extraordinar de colorată, cuprinzând tot felul de unicate, care, de atunci, timp de trei sute de ani, n-a părăsit perimetrul Europei Centrale, ce-i drept, dispărând uneori pentru decenii întregi. Tot ce se cunoaște în general despre circ poate fi expus în câteva propozițiuni. Structura sa era dinastică – în felul acesta, toți directorii săi au purtat secole întregi același nume. Întotdeauna directorii erau numiți de Investor[3], persoană pe care n-a văzut-o nimeni niciodată: se zice că acesta ar fi condus totul, locuind, fără a-și părăsi bârlogul, undeva în cantonul elvețian Wallis, în patria meseriei de circar. Ultimul dintre directori, Ananda, a înfăptuit o răsturnare nemaiauzită și, înlăturându-l pe Investorul de atunci, a preluat personal conducerea circului. Însă aceasta s-a întâmplat în ajunul falimentului total, când întreaga trupă, pentru a se salva de represaliile politice, a trebuit să fugă peste ocean.

Romanul despre ultimii lor ani s-ar putea numi simplu – Circul „Vagabundo”.

El ar putea să înceapă așa: „Anomaliile bântuiau lumea și cu niciun chip ele nu puteau ocoli Lvivul. Anomaliile erau atrase de cea mai mare anomalie care se numea Lviv.”.

Din Cetatea înaltă a lui Lem reiese că în copilăria lui îi văzuse pe ultimii mohicani de la „Vagabundo”. El ține minte cum „prin curțile acelor vremuri mișunau numeroși prestigitatori, înghițitori de flăcări, acrobați, cântăreți și muzicanți, precum și flașnetari adevărați, dintre care mulți aveau câte un papagal care extrăgea hârtiuța cu prezicerea”. Cert e că în perioada descrisă de Lem un număr dintre actori părăsiseră circul.

Impostorii care plecaseră (despre aceștia este vorba în roman) au pus mâna pe arhiva circului care cuprindea:

– instrucțiuni de magie cu privire la spectacolele cu magie și hipnotism;

– planurile secrete ale comunicațiilor subterane din închisori, mănăstiri, fortărețe și bănci din cele mai importante orașe;

– zeci de mape, artizanale și tipărite, cu menționarea locurilor unde sunt îngropate cele mai faimoase comori;

– mii de pagini compromițătoare despre personalități de frunte, administrative și politice, din toate epocile;

– alte secrete – ca de pildă, baghete magice, discuri de ebonită cu vocile spiritelor, oglinzile vrăjitoarelor în care pot fi văzute jocuri obscene, rădăcini de mandragoră, culese sub spânzurătorile de pe dealul Hytsliv.

Toată arhiva circului „Vagabundo” încape într-o valiză. Se înțelege că această valiză e cea mai prețioasă din lume.

Aici, se cuvine să amintim din nou mărturia lui Lem care scrie despre „circurile miniaturale ambulante de la *intrarea de serviciu*, care pot încăpea cu toată recuzita (florete, haltere, sabia de înghițit) într-o singură și foarte jerpelită valiză din imitație de piele”. De altfel, eu am văzut asemenea valize la sfârșitul anilor ’60. Dar atunci astfel de valize aveau doar nebunii.

Valiza conținând arhiva, se înțelege, era vânată. Există cel puțin patru tabere care se străduiesc să pună mâna pe ea. Acestea sunt: serviciul de securitate, un birou de detectivi particulari, un brahman-vizionar indian și urmașii primului Invest. Impostorii, care de fiecare dată reușesc să scape și să-și piardă urma, până la sfârșit se încurcă atât de rău în acțiunile lor conspirative, încât pierd valiza undeva la groapa de gunoi a orașului, nu departe de Zbyranka și Hrybovyci, unde o sfâșie milogii.

În roman, orașul se va transforma într-un spectacol de hipnoză permanent sau într-o atracție completă, suspect de ieftine și democratice, general accesibile, cu orchestre în parc, jazz, primul film sonor și păpuși mecanice. În roman, orașul e un carusel amețitor, un castel cu fantome, un butoi de râs, oglinzi deformante, nenumărate chioșcuri și cabinete, în care sunt cumpărate sufletele naive și fermecate ale proletariatului preorășenesc.

În ultima scenă, aflăm că circul e unul de purici, iar toate peripețiile din roman – halucinațiile unui școlar bolnav de scarlatină, care, chiulind de la lecții, se duce la luna-parc și nimerește în pavilionul de distracții, unde asistă la un show cu dresură de purici.

Traducere din limba ucraineană și note
de ***Corneliu IROD***

[1] *Lviv* – oraș în Ucraina, întemeiat de cneazul de Halyci, Daniil Romanovyci (prima mențiune în anul 1256). Situat la încrucișarea căilor comerciale care leagă Marea Neagră de Marea Baltică, Lvivul de azi a cunoscut diferite denumiri: Liov (în Moldova), Lwow – în Polonia, căreia i-a aparținut (între 1349-1772 și 1919-1939), Lemberg în perioada 1772-1919, când a aparținut Austriei, Lvov în perioada sovietică (1939-1941; 1944-1991) și, în fine, Lviv, începând cu anul 1991, când a intrat în componența Ucrainei. (C. Ir.)

[2] *Grünwald* – localitate în Polonia, unde la 15 iulie 1410, armatele polone, lituaniene și ruse au înfrânt oastea Ordinului Teutonic. Împotriva teutonilor, aici, a luptat și un corp de oaste din Moldova. (C. Ir.)

[3] Unii cunoscători înclină să explice cuvântul *Investor* ca provenind de la In Westor = cel ce e în Vest. (nota originalului ucrainean).

Ievhen Pavlovyci HREBINKA

(1812-1848)

(Continuare din pag. 1)

Una dintre cele mai importante realizări editoriale ale lui Hrebinka este fondarea, în 1841, la Petersburg, a almanahului «Ластівка» („Rândunica”), în care erau publicate opere ale tinerilor scriitori ucraineni, certificând, astfel, existența unei literaturi ucrainene originale. Tot în această perioadă, în jurnalul «Отечественные записки» („Însemnări naționale”), îi apare romanul în limba rusă «Чайковский» („Ceaikovski”), în care folosește epigrafe din opera lui T. H. Șevcenko. Alături de romanul amintit, Hrebinka scrie o serie de nuvele și povestiri: «Записки студента» („Însemnările unui student”), «Нежинский полковник Золотаренко» („Polcovnicul Zolotarenko din Nejin”), «Доктор» („Doctorul”) etc. pe care, începând cu 1846, purcede să le editeze, reușind să scoată opt volume. Altruist și mereu preocupat de soarta semenilor, Hrebinka deschide, în 1847, pe cheltuială proprie, o școală pentru copii de țărani în satul Rudți, Poltava. La 15 decembrie 1848, Ievhen Hrebinka se stinge la Petersburg, dar trupul său este adus în Ucraina și înmormântat în satul natal.

Un fapt extraordinar care trebuie subliniat este acela că Ievhen Hrebinka, alături de V. Jukovski, K. Briulov, O. Venețianov și I. Soșenko, a făcut parte din grupul intelectualilor progresiști care l-au răscumpărat pe Taras Șevcenko din iobăgie. Totodată, în 1840, editează cel mai important volum de poezii al marelui poet național ucrainean, „Cobzarul”.

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, Hrebinka era considerat unul dintre cei mai importanți fabuliști ai literaturii ucrainene, despre care I. Franko spunea: „Hrebinka mergea pe calea bătătorită în literatura rusă de Krîliov, însă mergea destul de independent, aducând în fabulele sale atât peisajul ucrainean, cât și orizontul mujicului”. Cele 27 de fabule scrise în limba ucraineană (proza o scrie în limba rusă) au devenit cele mai importante realizări ale primei jumătăți a veacului al XIX-lea din acest domeniu. Ele mărturisesc înțelepciunea țăranului ucrainean, manifestarea simpatiilor și, deopotrivă, a antipatiilor autorului (prin ironizarea cruzimii, avariției, nedreptății și asupririi omului de către om) care înțelegea profund estetica vieții unui popor, tradițiile și obiceiurile acestuia. Astfel că, în multe dintre fabule, Hrebinka atinge probleme moral-etice, zugrăvește traiul de zi cu zi al țăranilor ucraineni, acordă o atenție sporită detaliilor etnografice. În ceea ce privește lexicul lor, se poate observa abundența expresiilor populare, a frazeologismelor, a epitetelor tradiționale, a comparațiilor etc., fiind, în același timp, legate organic de proverbele și zicătorile ucrainene: «Ячмінь» („Orzul”), «Будяк та Коноплиночка» („Scaiul și Cânepa”), «Рожа та Хміль» („Trandafirul și Hameiul”), «Пшениця» („Grâul”), «Ведмежий суд» („Judecata Ursului”), «Сонце та Хмари» („Soarele și Norii”) etc.

Ievhen Hrebinka rămâne nu doar un renumit scriitor și fabulist, ci și un talentat poet. Lirismul deosebit al poeziilor «Українська мелодія» („Melodia ucraineană”), «Hi, мамо, не можна нелюба любить» (Nu, mamă, nu-l pot iubi), «Почтальон» („Poștașul”), «Песня» („Cântecul”) și «Молода еще я девица была» („Am fost cândva tânără”) le-a făcut să devină cele mai îndrăgite romanțe ale tuturor timpurilor, iar poezia «Очи чёрные» („Ochi negri”), pusă pe muzică de Florian Hermann, răsună chiar și în secolul al XXI-lea pe întregul mapamond.

Conform hotărârii UNESCO, ziua de naștere a lui Ievhen Pavlovyci Hrebinka constituie una dintre datele de referință în întreaga lume. Acest lucru confirmă faptul că moștenirea literară a scriitorului nu este doar un document al trecutului, ci aduce și astăzi omenirii lumina umanismului.

Bibliografie consultată:

*** *Istoria ukraiinskoii literatury XIX stolittea*, vol. I, sub red. acad. M. H. Julynskyi, Ed. Lybid, Kiev, 2005.

Volodymyr Antofiychuk, *Istoria ukraiinskoii literatury* (*Kineț XVIII – perși deseatyricea XIX stolittea*), Ed. Universității Suceava, Suceava, 2009.

Serhii Iefremov, *Istoria ukraiinskoho pysmenstva*, Ed. Femina, Kiev, 1995.

La început a fost Cuvântul...

≈ cărți apărute sub egida Uniunii Ucrainenilor din România ≈

Nebiruitele sunete de Oles DEAK, în traducerea lui Corneliu Irod

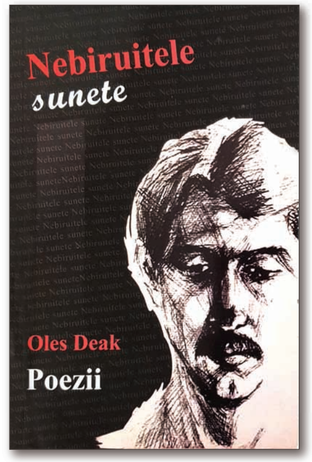

Volumul de poezii al lui Oles Deak, *Nebiruitele sunete*, în traducerea lui Corneliu Irod, se caracterizează, în primul rând, prin muzicalitatea interioară a versurilor, unul dintre principiile fundamentale ale liricii, în general, aflându-se în consonanță cu armonia dintre cuvânt și sunet, dar, mai ales, cu metamorfozele eului liric.

Întregul volum ia forma unui creuzet de sticlă, în care alchimistul Oles Deak amestecă variate componente ale lumii materiale și imateriale (rezultând o combinație deosebit de expresivă), invitându-l pe cititor s-o savureze. Transmutația ideilor poetice în „aur” se produce concomitent cu declanșarea procesului asociativ. Parafrazându-l pe Evanghelistul Ioan, autorul deschide porțile universului poetic cu imaginea genezei Universului (când materia clocotea în chinurile facerii) care stă sub semnul cuvântului: *ard focuri / văzute și nevăzute – / pe lespedea de jertfă / a versului*.

Poetul dă glas, într-o formă laconică și deosebit de plastică, unor trăiri profunde legate de copilărie (*adesea mă scufund / în copilărie – / când tata încă-mi mângâia / obrajii*), de unde nostalgia trecutului; trezește cuvântul pentru a exprima, de asemenea, durerea provocată de asuprire; recrează secvențe dramatice din istoria îndepărtată și contemporană a Ucrainei (*nu cumva este un lux / să ai puțină libertate – / citind / Cobzarul / lui Șevcenko*), prin evocarea lui Taras H. Șevcenko – simbolul libertății naționale –; percepe acutizat efemeritatea omului în raport cu renașterea naturii (*zboară anii / ca mărgelele zăpezii*) etc. Materializarea emoției (*strâng în palme frica / parcă-aș strânge lut*) constituie un alt procedeu stilistic la care apelează autorul, în vederea potențării expresiei metaforice.

Versul stă la baza identității profund poetice a eului liric, care se definește în raport cu „facerea” ideilor, cu procesul creării de sens din aparente nonsensuri. Astfel, una dintre cele mai expresive și grăitoare pentru întreaga identitate poetică a creatorului de sens este poezia *Mai am de alergat până la mare / două zile – / sarea ostenelii / mi s-a pietrificat / pe trup*. Atât împlinirea, cât și suferința în iubire modelează conștiința creatoare a poetului Oles Deak, care transpune măiestrit, într-o formă desăvârșită, inefabilul acestui sentiment.

Din *Nebiruitele sunete* se revarsă o „mare” de stări, de emoții, de iluzii, care îmbrățișează și sărută picioarele călătorului, oprit să inhaleze briza mării. Dar sărutul sării este trădător, înlănțuindu-i spiritul în mrejele lirismului și făcându-l, pentru totdeauna, prizonierul visării.

Mihaela HERBIL

Dmytro LAZUTKIN

Ziua Victoriei

un soare bun se culcă pe umerii ostașilor de tuci

de la paradă la salut
sare săgeata unei cardiograme bete

peștele nu-și depune icrele căci așa a spus comandantul
șoldurile grase se leagănă că așa a vrut comandantul

încă nu-s strânse toate trofeele
în coșul festiv
de aceea bătrânii partizani cu traistele lor
intră în zona pădurii de lângă oraș
ei zic: ducem în cârcă prea multă ideologie
rezistăm cu greu în ultimele reprize
după ultimul knockdown lumea s-a schimbat enorm

dar cineva va trebui totuși să spele dușumeaua
după anturajul acesta nobil
când fetele vomită după ce-au băut șampanie
vomită după vermut
și-n general vomită din cauza acestei primăveri
de liliac și flori de măr

ia-le, Oli!
Oliver, ia-le tu!
ca să putem spune cândva că timpul n-a trecut degeaba
don’t cry for me[1], Ucraina!

erecție?
contuzie!

comandantul surâde pentru prima și ultima dată:
liberi cu toții!

victoria va fi de partea noastră!

U

cerul e mai aproape
când avioanele de două locuri se lasă pe apă
în Golful Vancouver
zeci de mici bondari de fier par că vorbesc între ei:
am văzut
spinările balenelor sărind deasupra oceanului
eu îl scoteam pe snow-board-ist din ghearele disperării
discutam cu vela cînd schimba ea direcția

numai noi doi nu știm nimic despre ce anume
e important
iar uriașii albatroși ne-au furat micul dejun
în timp ce noi cu ochii la golful învăluit în ceață
ne sărutam pe brazii doborîți

păsările au rupt în bucăți mâncarea noastră
căci nu numai cu pâine
respiră timpul care și-a domolit curgerea
nu numai cu cartofi fry[2]...

la urma urmei
eliberarea
ar putea fi prelungirea strânsorii
iar tatuajul de pe gâtul tău
l-am desenat eu cu vârful limbii

apoi în decembrie ne-am uitat la voleibaliste
aici iarna e caldă

de aceea ele-s atât de înfierbântate
pe nisip au rămas doar jachetele lor
iar eu urmăream fiecare minge care țopăia
și te îmbrățișam tot mai strâns

la fel cum îmbrățișează soarele coada salamandrei
cum îmbrățișează privirea cherchelită
a pescarului năvoadele prea uscate

și fumătorii de marijuana se strângeau lîngă magnolii
ca să tragă în piept să tragă să tragă
aerul rece-al acestui ocean în care toate răspunsurile
se află în cârligele

întrebărilor noastre
acest vânt liniștit
împinge insulele tot mai aproape de țărm

și serioșii chinezi au încercat să oprească timpul
care li se prefira printre degetele mici
și focurile cafenii îi scoteau pe enoți din culcuș,
iar la întrebarea gingașă:
cum se pronunță corect numele țării mele
eu am spus:
ei bine
hai să învățăm
prima literă: tu

Traducere din limba ucraineană
de ***Corneliu IROD***

[1] *Nu plânge pentru mine* (în engl. în original) – din cântecul *Don’t Cry for Me, Argentina*; versuri: Tim Rice, muzica: Andrew Lloyd Webber. (C. Ir.).

[2] *Fry* (în engl. în orig.) – a prăji. (C. Ir.)

La început a fost Cuvântul...

≈ cărți apărute sub egida Uniunii Ucrainenilor din România ≈

Cuvânt de întâmpinare la apariția volumului
Romanele lui Liviu Rebreanu de Tamara NOSENKO

Autoarea noii exegeze critice a romanelor lui Liviu Rebreanu, doamna Tamara Nosenko, a absolvit Facultatea de Filologie – Secția Ucraineană a Universității „Taras Șevcenko” din Kiev, unde a audiat și cursul de limba și literatura română al profesorului V. Semcinskyi. Din 1994, fiind „candidată în științe”, adică pregătindu-și doctoratul, Tamara Nosenko a aprofundat studierea literaturii noastre, propunând în acest volum substanțial abordarea romanelor lui Rebreanu din perspectiva istoriei literare.

Tema aleasă de autoare, o bună cunoscătoare a literaturii române, după cum am văzut, are o importanță cu totul deosebită pentru circulația valorilor românești în spațiul european. A studiat opera lui Liviu Rebreanu, unul dintre cei mai mari prozatori ai veacului trecut, scriitorul fără de care evoluția romanului românesc modern nu poate fi concepută, cel pe care „divinul critic” George Călinescu îl considera „aproape genial”. Este o întreprindere care îi face cinste autoarei ucrainene și care, deopotrivă, ne onorează pe noi, compatrioții lui Rebreanu.

Sinteza critică a Tamarei Nosenko se centrează pe vârfurile creației marelui prozator ardelean: romanele *Ion*, *Pădurea spânzuraților* și *Răscoala*, fără a le omite pe celelalte, unele cu pronunțat caracter de experiment literar, cum sunt *Adam și Eva*, *Ciuleandra*, *Crăișorul Horia*, *Jar* și *Gorila*.

Autoarea lucrării face observații pertinente referitoare la contextul social-istoric al creației lui Rebreanu, precum și disocieri critice de mare fineță cu privire la arta narativă a lui Rebreanu și la stilul inconfundabil al marelui prozator ardelean.

Liviu Rebreanu se impune în literatura începutului de veac XX, după ce marile curente ale vremii, sămănătorismul și poporanismul, își consumaseră temele și începeau să-și arate limitele. A-l încadra, însă, pe Rebreanu într-un curent „modernist” sau „preavangardist” este, din capul locului, o eroare pe care Tamara Nosenko nu o face, în calitate de cercetătoare serioasă care a parcurs toată bibliografia critică a problemei, includând referințe semnate de nume consacrate mai vechi și mai noi, de la G. Călinescu și Eugen Lovinescu la Ov. S. Crohmălniceanu, Nicolae Manolescu, Eugen Simion sau Paul Georgescu. Asemenea tuturor marilor scriitori, Rebreanu „scapă” încorsetării rigide a vreunui curent literar și se eliberează, prin arta lui, din cușca unor convenții mediocre. Talentul scriitorului trece dincolo de granițele epocii căreia i-a aparținut și dă sens evoluției genului romanesc și istoriei literare în ansamblu.

Tamara Nosenko acordă, totodată, filiațiilor operei lui Rebreanu atenția cuvenită, explicându-i devenirea artistică în cadrul unui moment anume al culturii românești, dar și raportat la poporul a cărui conștiință o exprimă artistic.

Cunoscător al prozei germane, venind dintr-o provincie care aparținuse vreme îndelungată Imperiului austro-ungar, dar și admirator al marii proze ruseți ce a influențat literatura întregii lumi, Rebreanu este așezat de autoarea lucrării în seria unor autori ca Tolstoi și Cehov, fiind, asemenea lor, un prozator-demiurg, al cărui univers ficțional complex este străbătut de mișcarea vieții.

În același timp, autorul *Răscoalei* face parte din categoria unor străluciți autori români, între care se numără Nicolae Filimon, Duiliu Zamfirescu, Ioan Slavici, Ion Agârbiceanu, dar și Camil Petrescu și alți prozatori afirmați spre jumătatea veacului al douăzecilea.

Participând la discuția perpetuă privind tema majoră a operei lui Rebreanu (a fost el un prozator al țărănimii, taxat de unii exegeți grăbiți ai momentului ca un continuator al sămănătorismului ori a fost un autor modern, introducând în literatură valorile conștiinței individului ce se opune istoriei și e zdrobit de aceasta?), criticul și istoricul literar Tamara Nosenko se alătură celor care mizează pe modernitatea unui romancier de primă linie europeană.

Rebreanu este comparabil cu Reymont, polonezul ce transpune estetic ideea țăranului ca „făcător” de istorie sau cu prozatorii ruși care se revendică și ei dintr-o lume pe oasele căreia s-au clădit țări, imperii, dar și dureri fără leac.

Tamara Nosenko abordează fără complexe și problema „naturalismului” operei lui Rebreanu, a influențelor zoliste care pot fi discutate în legătură cu un roman ca *Răscoala*, dar se pronunță în favoarea realismului unei epoci cu care autorul se confundă și se legitimează. Pentru că, deși valoarea operei lui transcende contextul de creație al acesteia, scrierile lui Rebreanu se hrănesc, indiscutabil, din aerul pe care marele prozator l-a respirat ca om al timpului său și al țării sale, al istoriei cu care s-a confundat până la durere.

În unele puncte, felul nostru de a-l înțelege pe Rebreanu nu este în totalitate convergent cu acela al autoarei. Romanul *Pădurea spânzuraților*, al cărui subiect de înalt dramatism avea să constituie punctul de plecare al unui film realizat de regizorul Liviu Ciulei și premiat la Cannes, nu este doar un „roman anti-războinic”, așa cum îl consideră Tamara Nosenko. Prioritar și definitiv, în opinia noastră, acesta este un roman al conștiinței naționale. Subiectul îl apropie de tragedia greacă, prin frământarea personajului care refuză fratricidul și se opune războiului nu doar pentru ce reprezintă acesta, ci pentru că este o luptă împotriva fraților și a părinților săi. Poate că un alt element criticabil ar fi și acela că, uneori, autoarea cărții creditează fără nicio rezervă exegeza universitarului Ov. S. Crohmălniceanu, inclusiv afirmațiile de un didacticism prea îngust pentru a cuprinde esențele tari ale operei lui Rebreanu.

Dincolo de diferențele firești în receptarea literaturii din unghiul unor formații, gusturi și sensibilități particulare, cartea pe care o avem în față este, fără îndoială, o contribuție de referință la înțelegerea contemporană a operei lui Liviu Rebreanu, reluând și nuanțând ierarhiile și aprecierile critice canonice și reafirmând valoarea artistică a romancierului ce fundamentează modernitatea prozei românești.

Considerăm că este foarte important ca o astfel de sinteză critică să fie tipărită și cunoscută și în cultura românească a prezentului, în traducerea realizată cu toată competența de dl. Corneliu Irod, scriitor important ce aparține, deopotrivă, literaturii române și celei ucrainene. Versiunea românească a textului se remarcă, dincolo de valoarea intrinsecă a conținutului, prin claritatea și proprietatea termenilor, calități stilistice datorate traducătorului și demonstrând o cunoaștere aprofundată a subiectului tratat.

Prin publicarea în limba română a acestui amplu studiu critic, Uniunea Ucrainenilor din România adaugă încă o pagină la preocuparea constantă de apropiere între cele două literaturi, română și ucraineană, sporind cunoașterea reciprocă și invitând la un dialog intercultural de înaltă ținută intelectuală.

Nicolae Dan FRUNTELATĂ

Stimați prieteni! Sunt profund recunoscătoare Uniunii Ucrainenilor din România pentru finanțarea și editarea în limba română a monografiei mele „Romanele lui Liviu Rebreanu. Dinamica viziunii artistice”. De asemenea, îi exprim deosebita mea mlțumire distinsului domn Corneliu Irod pentru efortul depus ca traducător al cărții mele. Nu pot să nu transmit sincere sentimente și colegilor care au participat la pregătirea pentru tipar a acestei lucrări: doamnei Iryna Moisei, precum și celor care au contribuit tehnic la apariția cărții. Vreau să amintesc cu recunoștință aportul recenzenților Aurel Maria Baros, Mihaela Herbil, Nicolae Dan Fruntelată (îndeosebi pentru prefața la această ediție). Sper sincer că modesta mea lucrare va constitui o distinctă contribuție științifică la procesul de cunoaștere a operei marelui scriitor român.

Cu considerație,
Tamara Nosenko
Kiev

Mihai VOLOȘCIUC

Octombrie

Octombrie, ce minunată lună,
E-așa de dulce ca și-o poezie,
I-aș împleti din stele o cunună,
Ca să o poarte-ntreaga veșnicie.

Prin frumusețea ei nepieritoare,
Mi-aduce-n suflet liniște deplină,
Ea-ntotdeauna-n fața mea apare
Cu un buchet fantastic de lumină.

Octombrie e-o lună care-mi place,
Eu o păstrez ca pe-o bijuterie,
Ea parcă-mi spune zilnic: vino-ncoace
Să alergăm prin codru, pe câmpie.

Vrea ca să văd un început de toamnă,
Cum codru-și schimbă-n liniște culoarea,
Cum și câmpia ca și-o mare doamnă
Devine precum e spre seară zarea...

Ea-ar vrea să văd cum ea cu măiestrie
Copacilor și văii-i dăd culoare.
Cum te transformă-n nouă măreție
În niște creațiuni nemuritoare.

Octombrie-e-o lună adorată –
Cu-atâta farmec și melancolie,
Pe-această lună-aș da chiar lumea toată
Căci e ca și-o celebră simfonie.

Aș vrea

Aș vrea să fiu precum e-n ceruri soare
Și-n iarna grea să vă pot încălzi,
Să pot cu razele strălucitoare
În casa voastră-n orice zi veni.

Să vă aduc lumina mult dorită,
Fără de care crinii s-ar usca,
S-aveți cu mine-o zi deosebită,
Să o putem în cântec transforma.

Într-o-armonie nemaiauzită
Să putem depărtările uimi,
Și orice inimă-ntristată, necăjită
S-avem putere de-a o ferici.

Ca nici o vietate să nu știe,
De suferință, de necaz, de chin,
Să-aducem prin cântare și-armonie
În orice suflet un măreț destin.

De-aceea-aș vrea să fiu precum e soare,
Să mă dorească toți în orice zi,
Iar eu cu razele nemuritoare
Să pot o lume-ntreagă-nveșnicii.

Ca să trăiască-n plină strălucire,
Să fie ca și codrul înflorit,
Să aibă o poetică trăire
Într-o splendoae fără de sfârșit.

(Continuare din nr. 5)

Mykola KULIȘ

SONATA „PATETICA”

Dramă

Flăcău. Soro, tu iarăși...

Femeia. Opt. Nouă. Zece...

Flăcău. Ei, iată.. (către *Litnii*). Ce trebuie să fac?

Litnii (aspru). Ce să faci? De du-te literatura[1]! De organizat! De făcut propagandă. Trebuie aprinsă lumea întreagă cu lozincile noastre: cerem să se facă publice acordurile secrete – unu, să se termine războiul și să fie pace între popoare – doi, opt ore de lucru în loc de douăsprezece – trei, avem patru mâini – patru, iar pachete, cinci – cinci, ce să faci cu al cincilea – șase.

Flăcău. Am, aici, un prieten. Să-l chem?

Litnii. Cine-i?

Flăcău. Un student.

Litnii (mină). Hm...

Flăcău. Dar nu unul orășean, ci de țărani. E la distanță. Extern. A venit de la sat la oraș să învețe. Tatăl e cioban pe-undeva. Băiatul e un pic visător, dar hotărât, sigur pe el...

Litnii. Șapte! Cheamă-l!

6.

Și vine la mine primul meu prieten, fratele meu de cruce, *Luca*:

– Ilko, salut! Ce faci?

Eu (patetic). Îi scriu o scrisoare!

Luca. E a o sută trezeci și una?

Eu. Nu râde. Luca!

Luca. O s-o rupi imediat?

Eu. Nu râde. Tu înțelegi care-i starea mea? (De jos, aud acorduri grave). Înălțătoare, înstelată ca cerul. În primul rând (gestul către helicon), vezi chestia asta? Se numește helicon. Când iei forte, poți stinge lampa. Dar eu voi învăța să cânt în așa fel, de să sting stelele pe cer.

Luca (ironic). Pentru ce?

Eu. Să... să am de lucru.

Luca. De lucru, văd că o să ai, dar câștigul?..

Eu. Voi avea și câștig. Acesta este heliconul din orchestra care vara cântă pe bulevarde, toamna, la nunți, iarna, la înmormântări – din orchestra umanismului. Sunt heliconiști care scot din acest boa niște sunete, căci el nu cântă pur și simplu, ci sună ca un clopot de argint. Așa: bum, bum...

Sub mine, parcă, dinadins, bate orologiul.

Iar eu voi învăța! Neapărat! Și în al treilea rând, și asta-i cel mai important, îi scriu o scrisoare. (De jos, aud cum, imediat după *grave*, se revarsă primul val luminos-primăvăratic al lui *allegro molto e con brio*). Ascultă! (Citesc și fabulez) „E posibil ca și pe aceasta s-o rup, dar scriu și voi continua să scriu, deoarece cred în Petrarca și în iubirea eternă. În iubirea eternă. Printre altele, figurile de aur au lăsat umbre negre în istorie, pe când figura ascetică a lui Petrarca a lăsat o umbră de aur, luminoasă – raza iubirii eterne. Cred și scriu. Azi, interpretați ceva nou, ce anume, nu știu, dar această muzică este, cu siguranță, despre tânărul care gonește prin stepe pe un cal în căutarea țării iubirii veșnice. Acolo, la ferestrele azurii, o fată singură: își frânge ușor sprânceana stângă, când surâde, ochii-i sunt albaștri. Spuneți, vânturilor, sau voi, zorilor, îi va ieși fata în întâmpinare, îi va deschide ușa, minunatele portițe în țara iubirii veșnice!” (Printre lacrimi și surâs). Ia, ghici. Luca...

Luca. Pentru aia au fetele portițe, să le deschidă.

Eu. Nu despre asta e vorba! Voi reuși să trimit scrisoarea asta sau nu?

Luca. Ca pe cele o sută treizeci de dinainte.

Eu (atunci, solemn și categoric). Azi. Chiar eu o voi duce.

Luca. Azi, trebuie dusă literatura, și tu trebuie să ajuți. Să mergem!

Eu. O s-o ducem mâine.

Luca. Vrei să amâni pe mâine chestiunea revoluției sociale.

Eu. Nici vorbă! Dar să știi, Luca, deasupra lumii flutură steagul luptei îmbibat în sânge. Pentru ce? Pentru ca mâine să fluture deasupra noastră steagul muncitorimii libere. Și doar atunci, când deasupra lumii se va legăna steagul iubirii eterne...

Luca. La dracu' cu iubirea ta eternă! Azi, la adunările de sector, tovarășul petersburghez ne-a zis: „Trebuie, zice, să-i permitem trenului revoluției să meargă cu toată viteza către socialism”. Iar tu vrei să-l oprești în gară... (Îl îngână). Iubirea eternă!

Eu (ofensat și nervos). Doar atunci, când va deveni Petrarca cel care azi lovește o femeie – va fi primăvara socialistă mondială. Iar tu o dai dracului! Întreaga chestiune!

7.

Aproape calc pe urmele lui Luca. Duc scrisoarea. Dacă era o altă conjunctură aș fi rupt-o ca pe cele o sută treizeci de dinainte. Dar acum sunt nevoit s-o duc. Și o duc. Pe trepte, în jos, unde locuiește ea. Dar cum să i-o dau? Continui să cobor. Îl văd pe muncitorul vârstnic ieșind de la subsol încărcat cu pachete de literatură. În urma lui, Luca. Nastea îi bagă niște firimituri de pască. Șoptește.

– Luați. De drum.

Luca. Ei, na... (către *Litnii*, gestul spre firimituri). Să iau, tovarășe Hamar? Religia?

Litnii (nervos). Ia. Oricum o să le mâncăm!

Pentru a nu mă întâlni cu Luca, o iau în sus. În dreptul ușii lui Peroțki, aud cum sună orologiul. După aceea, soneria electrică.

Vocea lui Peroțki (către administratoare). Telegrama de la Andre de pe front: „Am obținut permisie. Voi ajunge pe întâi cu numărul șase”. Va ajunge într-o jumătate de oră. Cada și patul, Anet. Iar mie, cheltuielile pe ziua de azi, vă rog. Nu vă supărați, Anet. Eu v-am înțeles și o să vă înțeleg, dar când vine revoluția, trebuie notate facturile în fiece minut. Mulțumesc, Anet. (citește). „Pentru trei încuietori de ușă, unsprezece carbovanți și șaptezeci și trei de copeici”. Iar pentru coroana rusă distrusă, Anet! Notați. Încrestați ca semn pentru revoluționari. Iar pentru greva de la moara mea – pentru muncitori. „Pentru brom.” Cui? Nouă sau lor? Să nu cumva să cumpărați! Unde miroase a brom, acolo, curând, vor duhni trupuri. Să nu care cumva!... Profituri!.. De la Stupai-Stupanenko[2], pentru apartament, zece karbovanți și cincizeci de copeici. Și asta-i tot? Iar pentru mezanin? Pentru subsol?.. Evacuarea! Nu mi-e frică de revoluția lor. De un lucru mi-e teamă, să nu distrugă fundamentul pe care stătea Rusia – unitatea și integritatea ei. Iar dacă Stupaii-Stupanencii nu o vor dărâma – Rusia va rezista oricărei revoluții. Rusia! Pământ rusesc! Rusi! Unde cântă așa de frumos? Anet, draga mea! Aduceți-mi din garderobă uniforma. Mă voi duce la biserică, Anet! Anet, mai țineți minte dimineața de Paște a anului o mie nouă sute treisprezece, mesteacănul de dincolo de geam și steaua? Atunci, Rusia mirosea frumos, iar azi, Anet!.. Drepți! Vorbeam cu gândurile mele, Anet!... Ce haos! Atenuați pierderile, Anet! ... În marș solemn! Gândurile mele! În plutoane! Liniște.

Sigur a plecat pentru că aud o altă voce. Fiul lui Peroțki, *Jorjyk:* – Anet dragă! Ei?

Anet. Jorj! Papă a ordonat să micșorăm pierderile.

Jorj. Îi voi înapoia! Pe cuvânt de viitor ofițer că îi voi înapoia!

Anet. Jorj, înțelegeți, nu sunt bani.

Jorj. Pe cuvânt de onoare că îi voi înapoia! Să știți: peste o lună-două, cadeții din clasa mare o să fie făcuți ofițeri. Uh, voi merge la război! Pe bolșevici! Voi lovi din cizme, voi suna din pinteni, mă voi privi în oglindă, iar acolo (își imaginează) un ofițeraș tinerel, cu epoleți strălucitori, mustăcioară neagră...

Anet. Băiețelul meu visător!

Jorj. Băiețel?... (Intenționat brutal și totuși naiv). Tânărul ofițer, cinci prezervative în buzunar; ah, – frumoaso!

Anet. (ochi mari, palidă). Jorj!

Jorj. Entre nous soit dit[3]! Dumneavoastră, Anet, veți suferi ca Maica Domnului conducându-vă băiețelul la război. O să-mi descheiați tunica, o să-mi prindeți un ducat de aur și o să începeți să plângeți cum făcea cândva răposata mea măicuță.

Anet, vizibil emoționată, își deschide poșeta.

Dincolo de geam e seară, ca un călugăr trist, și o stea precum o lampă. Papă o să mă strige. Ridicându-și ochelarii de pe nas, va zice: „Ei, Jorj, fii slugă loială împăratului...” – După care nu va mai scoate niciun cuvânt.

Anet. Scoate o banconotă.

Până la gară, pe trăpaș. Dumneavoastră cu mine. Papă în spate. Intru în vagonul-salon, acolo, o femeie necunoscută, tânără, frumoasă, cam ca dumneavoastră, Anet. (O pupă.) Are coate rotunde, pieptul alb ca al dumneavoastră, Anet. Se va așterne noaptea, și drumul, și discuțiile, și aventurile. (O sărută pasional.)

Anet. (spaimă și satisfacție evidente). Jorj!... O să-l chem pe tata!

Jorj (gâfâind). Greu va ofta locomotiva înspre război. Fluieră: la război – răz-boi!... Împăratul – Rusia – ura! Am plecat la război!

8.

Trece în viteză pe lângă mine. Către Zinka. Ciocăne.

Zinka. Cine-i?

Jorj. Sunt eu! Se poate la tine?

Zinka (scoțând capul). La „tine”?

Jorj. La dumneavoastră.

Zinka. Pentru ce?

Jorj. Am venit... Chiar nu știi.. Chiar nu știți?

Zinka. O cauți pe mama sau poate te-ai rătăcit?

Jorj. Am venit... Papă m-a trimis! După bani! Pentru apartament. Papă a zis că te dă afară dacă nu plătești azi.

Zinka (cedând). Eh, ce să-i faci... Intră, stăpâne!

Traducere din limba ucraineană și note de ***Mihaela HERBIL***

[1] Se referă la materialele de propagandă socialistă.

[2] *Stupai-Stupanenko* – (Stupai < ucr. *stupaty* – a călca, a păși).

[3] „Între noi fie vorba” (fr.).

Vasyl SYMONENKO

Unul în canoe
Promite-mi

Cât se poate turna,
Cât se pot dezmierda cuvintele,
Ele nu sunt copii!
Printre plăcile de beton,–
Urlă iarba: „Sunt vie!”
Întinde-ți-i mâna, lăsați-i ei lumina,
Dați-i apă!
Eu am văzut, eu am înțeles semnul:
Totul e pe dos și totu-i altfel,
Chiar și tu!

Promite-mi, promite-mi
Că mereu va arde candela
În fereastra ta.
Promite-mi,
Și de nu s-ar întâmpla
Că „mâine” nemijlocit
Și incontestabil va surveni!
Promite-mi...
Promite-mi!.. Promite-mi!..

Acum vor opri apa,
Nu apuc să-mi spăl păcatul,
Păcatul de ieri.
El îmi va bifurca libertatea,
Se va arunca la picioare,
La picioarele tale.
Această lume a lucrurilor, dar
Lucrurile-s bolnave!
Și tu ești deja aici, în acel cor!
Urmează-mi glasul,
Urmează-mi glasul...

Știi că tu ești om

Știi că tu ești om.
Conștientizezi asta sau nu?
Zâmbetul tău e unic,
Chinul tău e unic,
Privirea ta e unică.

Tu nu vei mai fi.
Mâine pe acest pământ
Vor păși alți oameni,
Alți oameni vor iubi,
Oameni buni, tandri și răi.

Astăzi, totul este pentru tine,
Lacurile, dumbrăvile, câmpiile,
Nu zăbovi în a trăi,
Nu zăbovi în a iubi,
Vezi, nu întârzia!

Pentru că ești omul pe pământ,
Îți dorești asta sau nu,
Zâmbetul tău e unic,
Chinul tău e unic,
Privirea ta e unică.

Traducere din limba ucraineană de Sara-Marta DEAC

Oleksandr DENYSENKO

Sufletul râului

E a treia zi de când Saşko Samusenko plutea pe râul Ros. La prânz, faţa lui galben-vineţie şi umflată ca o băşică era dogoriţă de soarele nemilos. Băşica tot creştea, trupul se descompunea şi se pătrundea tot mai mult de mirosurile râului. Râul îl digera.

Dar lui Saşko nu-i păsa. Îndrăgise soarele pentru că-i încălzea creierul, terciuit de-acum, şi în care, ca într-un căzănel, fierbeau chipuri şi amintiri. Iar în tot acest timp, sufletul lui Saşko hoinărea pe pământ şi venea până în preajma celor dragi.

Noaptea îl răcea, şi băşica se mai dezumfla. Ascuţit ca un ac, cornul lunii tăia, şi tot ce fiersese era lăsat să iasă afară, în recea nemărginire. Amintirile dragi se transformau în puroi, iar chipurile gingaşe, în caldul nămol al râului.

Dar sufletul lui Saşko nu se mulţumea cu atât. Pentru el era prea puţin să fie doar o chiciură cosmică. El era încă tânăr şi neliniştit, tânjea să fie acasă cu cei dragi şi voia să priceapă: de ce a fost ucis Saşko Samusenko?

Atunci cel pe care îl numim Dumnezeu l-a transformat pe Saşko în ţânţar şi l-a lăsat să plutească pe Ros odată cu pâcla.

Pe malul contopit cu pâclă, stătea Petro Taborskyi şi privea pata schimbătoare a lunii care plutea pe luciul apei. El aştepta să zărească apărând o umbră, umbra lui Saşko. Dar mortul se agăţa de câte o tufă sau se afunda sub o piatră alunecoasă şi stătea acolo pitit până pleca Taborskyi. Asta era voia celui pe care îl numim Dumnezeu, căci aşa trebuie să fie.

Saşko se ştia cu Petro de mic. Casele lor se aflau peste drum una faţă de cealaltă. Şi fuseseră colegi de clasă. Ambii fuseseră neastâmpăraţi şi fiecare dintre ei dorea să fie primul. Să spun că s-ar fi bătut vreodată între ei – nu. Mai curând i-au bătut ei pe alţii. Familiile lor nu erau bogate.

Numai că, uite, Saşko avea un unchi la Kiev, care se ocupa cu şlefuirea pietrelor de granit. El îi aducea lui Saşko în dar tot felul de pietricele şi cristale, îi spunea cum se numeşte fiecare. Saşko nota acele denumiri, iar pietricelele le aduna în cutiuţe. Erau de toate: şi safire, şi serpentine, şi travertine (apa care se solidificase odată cu pământul, cu mici rădăcini şi frunzuliţe), şi lui Saşko îi plăcea să se joace cu ele. Cu ajutorul lor, aranja mici tablouri, le cerceta cu atenţie vinişoarele roşii, verzi, aurii, argintii şi s-a obişnuit să le deosebească după pipăit. În satul lor era o carieră de granit. Saşko se ducea pe acolo şi din ce culegea şi-a făcut o colecţie.

Pe Petro nu-l interesa pasiunea lui Saşko şi nici pe ceilalţi băieţi din sat – păi, pietre erau la tot pasul! Însă când i-a adus unchiul o bilă de sticlă şlefuită, toţi l-au invidiat. Acea bilă, de mărimea oului de porumbel, era plină şi părea că luminează din interior. Şi ea lumina cu atât mai tare, dacă într-o zi cu soare era cufundată în apa râului. Chiar şi de la cea mai mare adâncime se zărea mica ei rază, iar băieţilor li se părea că se uită la ei. Odată, Petro îi smulse lui Saşko acea bilă, o puse pe un pietroi şi o lovi cu un fier. Saşko ţipă. Bila se sparse în ţăndări ca nişte stropi, şi picuri de sticlă se lăsară încet, ca nişte frunze, pe fundul apei. Petro privi în apă şi zise:

„Gata!”

Mai apoi, unchiul i-a mai adus o mulţime de asemenea bile, dar lui Saşko cel mai rău îi părea după prima bilă.

Ţânţarul stătea în părul bătrân şi asculta cum ţipă maică-sa. Ea ţipa cum se boceşte după mort. Deşi încă nu ştia nimeni că Saşko e mort. Dar mama ştia. Ea a simţit imediat că Saşko a murit. Dimineaţa de tot, după acea noapte când se prăpădi Saşko, ea a dat fuga la sfatul popular şi a spus:

– A dispărut Saşko... Aseară a lăsat tractorul în faţa casei şi a plecat cu băieţii să facă cinste pentru fiul lui. Iar acum e dimineaţă, trebuia să se ducă la muncă... Iar el n-a venit... Şi n-o să mai vină niciodată.

Fiul lui Saşko împlinise opt zile. Laptele mamei lui era atât de fierbinte, că-i opărea guriţa. Şi erau doar două-trei picături. Halea, soţia lui Saşko, îşi storcea sânii umflaţi şi plini de foc şi gemea. Sânii ei erau ca două pâini scoase din cuptor. Erau ca două turle de biserică încinse de soare. Şi soacra îi ocolea ca pe ceva dureros şi bolnav. Copilul plângea, iar Halea îl hrănea din cele două cărămizi încinse şi plângea şi ea. Dar încet, ca să n-o audă şi să n-o vadă nimeni. Dintr-o ţâţă începu să curgă puţin sânge. Îi mai trecu puţin şi durerea. Curând adormi şi copilul.

Atunci, Halea se culcă şi începu să delireze. O visă pe baba Serunka, cea care locuieşte în centrul satului şi care în ultimii ani n-a mai ieşit din casă. Ea n-avea pe nimeni, şi lumea zicea că baba e vrăjitoare. Oamenii n-o iubeau pe babă. Dar nici baba nu iubea pe nimeni. Privirea babei era ca două aşchii ascuţite, şi mamele îşi fereau copiii de răceala rea a ochilor ei. Baba era fudulă. Pe babă o înea anghina. Baba stătea încuiată în casă şi ieşea afară numai noaptea. Vecinii auzeau cum scârţâie coarba fântânii. Odată, după ce căzuse multă zăpadă, se auzi o bufnitură. Ecoul înspăimântător străbătu satul. Oamenii dădură fuga în uliţă şi au văzut că streaşina casei babei Serunka trosni şi se prăbuşi sub greutatea zăpezii. Prin spărtura neagră se ridica spre cer un stâlp alb de abur sau de fum. Cei mai curajoşi intrară repede înăuntru. Prin colţuri era plin de pânze de păianjen. În întunericul ungherelor, stăruia tăcerea grea a sorţii. Numai doniţa, plină cu lapte până sus, era în mijlocul casei. Din ea, ieşeau aburii.

Halea aiura. I se arăta trecutul. Se vedea pe sine cum, copil fiind, a fost în acea casă şi şi-a muiat degetul în lapte. Halea l-a lins. Laptele era clocotit. Lapte de foc. I se scurge în stomac. Îi arde maţele. Dă pe-afară. Halea ţipă. Halea scheuană şi latră ca un câine pe care-l jupoi. În unghere, sorţii oftează.

„Iote proasta de Serunka! Sloboade vrăjile, iar ea moare şi lasă răul să-şi facă de cap.”

Baba Natalka de pe celălalt mal al Rosului auzea cum se chinuie Halea. Dacă ar putea să se scoale, ar dezlega-o de farmece. Dar nu poate. Paralizase în grădină. Chiar în acel loc, unde cândva lovise fulgerul. Şi de pe grămada de vrejuri de cartofi, baba a fost dusă ca o cioată strâmbă direct pe cuptorul alb cu cocoşi zugrăviţi pe el şi uitată acolo. Poate o să moară... Dar baba ştia că nu. Încă n-a cântat cocoşul cel zugravit. Şi continuă să trăiască cu voia Domnului sau a dracului. De pe cuptor ea vede cum pluteşte Samusenko pe Ros. Numai că n-are voie să spună şi nici n-are cui.

Pe Halea iarăşi o apucă. Ţânţarul dădu din aripioare şi se făcu ziuă.

Iar e soare, şi capul lui Saşko poate să judece iar. În locul ochilor, dungile negre şi umflate le văd pe fetiţele care se joacă pe mal şi râd, văd fundul bărcilor şi plescăitul vâslelor. Pline de apă, urechile lui aud strigătele oamenilor care-l caută şi înjură de supărare.

Cu toate acestea, Saşko n-o să iasă la suprafaţă şi n-o să se lovească de vâsla cuiva. Picioarele lui erau înfăşurate în urzică de apă, iar în ceafă îi crescu un smoc negru, aspru şi sârmos de plante de apă. Asta e mâna neagră a râului. Ea l-a ţinut prizonier până s-a făcut ziuă şi-l trage acum în jos. Ea n-o să-l elibereze. Pentru că aşa vrea cel pe care-l numim Dumnezeu.

Un şuvoi proaspăt îi învălui trupul. Saşko îşi dădu seama că e Zariciko. Aici se varsă şi Rohozeanka în Ros. Aici e casa lui. De pe peretele maroniu al şopronului urla difuzorul. Ceva despre trident şi crinul franţuzesc, ceva despre Evanghelia ruseasc şi despre jurământul depus de Bourboni[1] şi de Valois[2]. Şi nici un alt sunet. Lumea surzise. Dispăruseră umbrele. Lucişte hain plumbul gol al pământului înţelenit, pe care-l călcaseră generaţii de Samusenko. Azi, lucişte orbitor, de parcă în curte s-ar fi rostogolit soarele.

(*Continuare în nr. 7*)

Traducere din limba ucraineană şi note de ***Corneliu IROD***

[1] *Bourbon* – latură colaterală a dinastiei Capetingilor; a domnit în Franţa, Spania, Regatul celor două Sicilii, Parma şi Piacenza (1589-1859). (C. Ir.)

[2] *Valois* – dinastie de regi ai Franţei între anii 1328 şi 1589. (C. Ir.)

Evenimente • Evenimente • Evenimente • Evenimente • Evenimente

„Zilele filmului ucrainean” la Bucureşti

La data de 4 noiembrie 2019, la Bucureşti, a avut loc deschiderea oficială a evenimentului „Zilele filmului ucrainean”, organizat de Ambasada Ucrainei. Acesta a debutat cu proiecţia filmului „Interzis”, dedicat vieţii lui Vasyl Stus. Vizionarea peliculei m-a bucurat nespus de mult, întrucât ilustrează într-o formă artistică desăvârşită opresiunile sistemului totalitar şi rezistenţa prin poezie a poetului ucrainean. Chiar şi în exil, acesta nu încetează să lupte, în pofida ameninţărilor. „Interzis” este un film extraordinar, plin de emoţie care, consider eu, merită să fie rulat pe toate ecranele atât din Ucraina, cât şi din România.

La cel de-al doilea film, au avut loc discuţii tematice cu Oleh Moskalenko, actorul care joacă rolul principal în filmul „Vestul sălbatic”, realizat după romanul lui Serhii Jadan. Cel de-al treilea film, „Pasărea albă cu poale negre”, ecranizează o povestire clasică, având ca temă revoluţia. Aici se întrepătrund două viziuni distincte, şi anume, cea a omului de rând şi cea a comunităţii. Totodată, l-aş putea caracteriza ca fiind un „film poetic”, bazat pe fapte istorice, care surprinde conflictele sociale şi personale. Foarte interesant, merită vizionat!

Zilele dedicate filmului ucrainean s-au încheiat cu comedia „Nobilii vagabonzi”, avându-i în prim plan pe Bodea şi Mirek, doi „măscărici” care trăiesc după deviza „Iubim oraşul Lviv, femeile şi glumele”. Aceştia reuşesc să înfrumuseţeze viaţa gafând. Comedia a stârnit hohote de râs, ropote de aplauze, mulţumiri şi aprecieri.

Filmele alese pentru acest eveniment au fost mai mult decât reuşite. Aşteptăm cu mare nerăbdare noile ecranizări, la fel ca şi ediţia de anul viitor a „Zilelor filmului ucrainean”.

Ionela-Paulina CAIL

Halyna TARASIUK

Singur pe centură

Dimka se trezi, pentru că cineva trăgea de el şi ţipa:

– Scoală! Scoală-te şi du-te la şcoală! Scoală-te! Scoală-te imediat!

Mama stătea în faţa lui, parfumată, într-o fustiţă scurtă de piele şi într-o jacheţică la fel. Faţa ei, dată gros cu farduri, era rea, ca de obicei când era mahmură după băutură. Ieri-seară, cînd se întorsese el acasă, ea zăcea ca moartă, învelită cu plapuma de vată, arsă în cîteva locuri, zăcea pe divanul ei, care ocupa aproape întreaga suprafaţă a puţin spaţioasei lor locuinţe *ca de hotel*. Dimka se temea îngrozitor să nu moară mama şi el să ajungă la casa de copii, de aceea se aplecă asupra mamei, ca s-o asculte şi s-o miroasă: slavă Domnului, mămica era beată şi trăia. Dimka răsuflă uşurat şi începu să bâjbâie pe masa murdară, plină de sticle goale, bucăţi de pâine, resturi ude de salam rozaliu şi cutii goale de conserve de peşte. Înghiţind tot ce era mâncabil, adormi liniştit pe patul lui pliant, cu speranţa că dimineaţa, când se va trezi, mama nu va mai fi acasă. Şi nu va mai fi scandal. Însă mama stătea aplecată asupra lui şi din gura ei de un roşu aprins se revărsau ocări:

– Banditule! De ce nu te duci la şcoală?! Ieri a venit învăţătoarea cu nu-ş’ ce tip şi a ameninţat cu miliţia. Mie asta îmi mai lipsea! Hai, scoală! Şi şterge-o imediat la şcoală! Că altfel, te dau la casa de copii, scârnăvie ce eşti!

Spusele despre venirea învăţătoarei i-au intrat lui Dimka pe o ureche şi i-au ieşit pe alta – nu era pentru prima dată, şi pe Dimka nu-l interesa deloc. Altceva îl îngrijora: mămica îl ameninţa cu casa de copii, de câte ori pleca pe centură. Iar Dimka se temea de centură mai rău decât de casa de copii. De acolo mămica se întorcea în zori, plină de vânătăi, ciufulită, cu ochii stinşi şi care nu vedeau nimic. Şi de fiecare dată, o disperare neagră îi îngheţa lui măruntaiele. De aceea, şi acum Dimka o privea pe mama speriat şi nu putea să rostească niciun cuvânt.

– Uf! Târpitură! – îl ocări cu răutate mama. – Se holbează la mine ca un bou... Repet: dacă mai vagabondezi, te dau la casa de copii! – şi se îndreptă spre uşă.

– Un’ te duci? – întrebă Dimka răguşit. – Tot pe centură?

– Lasă gura! – se oţărî mohorâtă mama.

– Mămico, nu te duce! Nu te duce, mămico! – înnebunit de spaimă, se văicări Dimka.

Asta a înfuriat-o pe mămică peste măsură. Îl bruscă pe copilul care se agăţase disperat de ea şi zbieră:

– Da’ de crăpat ce-o să crăpi?! Ce-o să crăpi?! Ai venit pe capul meu, animal ce eşti! Măcar de-ai pieri dracului sau te-ai îneca! Nu pot trăi din cauza ta!

– Nu te duce, te rog, – Dimka se repezi la hăinuţa lui, se apucă să întoarcă buzunarele. – Uite, na... Ia-i!

Însă mama îl plesni peste mîna întinsă cu atâta furie, că au zburat toate copeicile şi s-au împrăştiat prin micul antreu. După asta, uşa de la intrare se trânti, şi Dimka, plângând în hohote de disperare şi spaimă, se trânti cu faţa în jos pe patul pliant.

Dimka plângea şi-şi aducea aminte de satul de pe malul râului, de bunica Valia, la care locuise – nu fusese supărat, ba chiar a mers un an la şcoală, până ce bunica Valia şi-a făcut părul roşcat şi cârlionţat şi a plecat la muncă în Italia. În drum spre Italia, bunica Valia l-a dus pe Dimka la oraş, la mămica lui. Pe Dimka oraşul l-a speriat. Îl speria şi imensul bloc mohorât, şi locuinţa strâmtă în care locuia cu mămica la ultimul etaj, unde el şi bunica s-au căţărat pe scările înguste şi murdare. După aceea mama şi bunica s-au certat şi s-au făcut în tot felul, şi toate astea, după cum a înţeles Dimka, din cauza lui, căci el îi încurca pe toţi şi nu-i lăsa să trăiască. În cele din urmă, bunica Valia a trântit uşa, după care Dimka n-a mai văzut-o niciodată, doar îşi mai aducea uneori aminte de ea, când mămica, după ce se îmbăta, începea s-o măscărească pe bunica cu vorbe urâte, pentru că *s-a cărat în Italia să se f...tă*.

Astfel începuse viaţa lui Dimka la oraş. În primele zile, îl privise de la fereastra bucătăriei, iar mai apoi şi-a făcut curaj şi a început să coboare cu teamă de la ultimul etaj în curte, când ieşeau să se joace acolo şi alţi copii, după ce veneau de la şcoală. Mămichii nu-i păsa de Dimka. Ziua ea dormea, iar noaptea *primea musafiri*. La început, lui Dimka i-au plăcut *musafirii*. Acei nenea care veneau în vizită erau veseli, aduceau rachiu şi salam, îl tratau şi pe Dimka, iar el, după ce mânca şi sorbea din lichidul amar în strigătele încurajatoare ale musafirilor, cădea într-un somn nevinovat pe patul lui pliant. Dar odată, îl trezise ţipătul mamei şi el văzu în întuneric un lucru îngrozitor: nenea cel bun, care aseară îi dăduse salam, o gătuia pe divan pe mama. Mămica gemea şi se zbătea. Dimka s-a speriat, a ţipat şi a început să-l lovească pe nenea şi să-l zgârie pe fundul gol. Nenea s-a înfuriat cumplit, l-a chelfănit zdravăn pe Dimka şi l-a închis în closet, ameninţându-l:

– Dacă-ţi aud pliscul – te omor!

Însă cel mai mult l-a mirat faptul că mămica, în loc să se salvaze pe ea şi să-l salveze şi pe el, doar ocăra beată din întuneric:

– U-uf, târpitură! Ai stricat aşa o plăcere!

De atunci, Dimka a început să se teamă de *musafirii* mămichii, să se bâlbâie în somn şi să se scape pe el. Iar când *musafirii*, după beţie, începeau s-o sugrume pe mămica, el se acoperea peste cap şi nici nu respira. Atunci Dimka era încă mic şi prost, nu pricepea nimic din viaţă şi încă nu era prieten cu Artyk, care apucase de-acum să vadă destule din acea viaţă câinoasă... Dimka nu era atunci prieten cu nimeni. Copiii din curte nu-l primeau între ei, considerându-l încă prea mic sau handicapat, dacă nu mergea la şcoală. La cei opt ani ai lui, Dimka într-adevăr arăta ca un mucos de cinci. La început, asta îl amăra foarte tare, însă când a început să-şi câştige singur pâinea, l-a bucurat: cu el oamenii erau mai darnici decât cu alţii şi chiar decât cu Artyk.

Aducându-şi aminte de Artyk, din capul lui Dimka s-au risipit amintirile şi gândurile triste. Mai ales că soarele înconjurase deja locuinţa lor de la ultimul etaj şi bătea vesel direct în geam. Dimka se sculă vioi, căută pe masa murdară, băgă în gură o bucată de baton uscat, bău apă de la robinet şi era din nou gata să ia viaţa în piept. Spaima îi trecuse, avea sufletul uşor, iar în cap îşi făcea un plan: ce avea de făcut mai departe. Lui Dimka îi plăcu planul. Îşi îmbrăcă hăinuţa şi părăsi în grabă locuinţa. Trecând pe lângă liftul mereu defect, coborî în fugă treptele şi ieşi în stradă. Pe stradă era cald, soare şi lume puţină. În staţie, la fel. Iar asta înseamnă că până la metrou Dimka o să meargă pe blat – cu microbuzul care era în staţie în aşteptarea pasagerilor.

– Mă iei şi pe mine, nene? – îl întrebă Dimka pe tânărul şofer.

– Bine, urcă... – bombăni acela, şi Dika se lipi lângă uşă, cu plăcutul sentiment că ziua începe bine.

La staţia de metrou „Lisova”, lângă cabina de la intrarea pe scara rulantă şi azi era acea *tanti* cumsecade. Dimka se strecură iute pe lângă ea, aruncându-i un „să trăiţi!” şi o luă pe scara rulantă spre peron. În orele de dinainte de prânz, erau oameni puţini, trenurile circulau mai rar, şi Dimka, împreună cu ceilalţi, îl asculta pe omuleţul în costum, care, căţărându-se pe plafonul unei mici furgonete, trasă la marginea liniei, zbiera în ceva mare, care semăna cu o pâlnie neagră.

– Dacă o să mă alegeţi ca deputat în parlament, – ţipa omuleţul, – eu o să vă scad TVA-ul, o să măresc pensiile şi salariile, o să înfiinţez noi locuri de muncă...

– O să înfiinţezi un căcat, – n-a mai suportat discursul agitatoric un bărbat cu undiţe, care era lângă Dimka, iar Dimka râse, gata să se distreze în continuare, dar sosise trenul.

Dimka se repezi şi intră primul în vagon, uitându-se pe geam la omuleţul cu pâlnia de pe furgonetă şi care amuţise brusc.

– Canalia, – spuse omul cu undiţele, care se afla din nou lângă Dimka. – Iote cum minte! A furat prea puţin! Ăstota mereu nu le ajunge şi nu le ajunge! Toţi vor putere, vor bani şi iar bani!... Vampirii!

La auzul vorbelor despre bani, Dimka şi-a pipăit buzunarele – erau goale: banii lui au rămas risipiţi prin casă. Păcat, că azi tare n-avea chef să se milogească, dar va trebui... Deşi nu prea crede că o să-i pice ceva, pentru că e o oră nepotrivită şi călătoresc nu cei care ar trebui – numai pensionari, care vor să ajungă în centru: care să vândă leurdă pe Hreşceatyk[1], care să cerşească în trecerile subterane, care să ajungă în cartierele bogate, unde în tomberoanele de gunoi poţi găsi nu doar o sticlă, ci şi vreun sendviş cu icre sau un rest de salam uscat, din ăla scump.

Înainte, şi Dimka cotrobăia prin tomberoane, când nu se pricepea la nimic. Acum însă la el e totul în regulă – şi în metrou, şi pe stradă lumea mai repede le dă copiilor, decât cerşetorilor bătrâni, mai ales acele tanti îmbrăcate frumos şi nu prea bătrâne, care, probabil, au şi ele copii. Însă la ora asta darnicele mame străine nu călătoresc cu metroul...

Dimka tare n-avea azi chef să cerşească, dar îl obligau buzunarele goale. Aşa că Dimka se dezlipi de uşă, luă o mutră jalnică şi, trăgând aer în piept (fie ce-o fi!) scânci cu un glăşcior subţire şi trist:

Vrei portocale dulci...

(*Continuare în nr. 7*)

Traducere din limba ucraineană de ***Corneliu IROD***

[1] *Hreşciatyk* – artera principală a Kievului. (C. Ir.)

Tania MALIARCIUK

DRAGOSTE

1.

Vanka n-a trecut niciodată dincolo de marginile Cehovei. Când era mică, nu ştia ce înseamnă cuvântul „lume”. Mai apoi, când a aflat, a considerat că Cehova e lumea. Dincolo de hotarele ei, nu e nimic. Însă mama Vankăi i-a repetat întruna că dincolo de Cehova începe lumea largă şi că într-acolo să nu pleci niciodată, c-ai să mori. Vanka a crezut în asta până-n ziua când a încercat să moară.

Chiar atunci le-a pierit primul Şarik. A murit de bătrâneţe, şi moartea lui n-a impresionat pe nimeni, nici chiar pe el însuşi. Pur şi simplu, într-o zi, Şarik n-a mai ieşit din cuşcă. Vanka i-a adus dimineaţa demâncare, dar n-a auzit în cuşcă nicio mişcare. A tras afară trupul lui Şarik şi s-a apucat să-i scoată zgarda şi lanţul. Bărbatul Vankăi, Lesko, şedea pe banca de sub nuc şi fuma frunze de tutun încă insuficient îngălbenite. El strigă la Vanka de sub nuc:

„Ce câine mai e şi ăsta care moare în cuşcă?! Halal aşa câine! El trebuia să-şi scoată gâtul din lanţ şi să plece încotro o vedea cu ochii. Niciun câine care se respectă nu vrea să-l vadă stăpânul cum moare!”

„Păi ce, parcă tu ai fost stăpânul lui?”, – se miră Vanka.

„Da’ cine, dacă nu eu?”

Vanka a îngropat trupul câinelui în fundul grădinii şi i-a dat foc cuştii. Cuşca ardea prost, mai curând fumega, şi fumul mirosea a câine mort.

„De ce ai aprins cuşca?!”, – strigă Lesko. – „Unde o să stea următorul câine?!”

„Nu ne mai trebuie câine.”

„Adică cum nu ne trebuie? Da’ cine o să păzească ograda?”

„Tu.”

Vanka era convinsă că Şarik n-a vrut să plece, pentru că a crezut până-n ultima clipă că n-o să moară. El nu voia să moară. Câinele spera că aici, acasă, moartea n-o să-l găsească, pentru că e mai greu să fii găsit acasă decât între străini. Vanka se temea că aici, acasă, s-ar putea ca moartea să n-o găsească. De aceea a hotărît să plece. N-ar fi vrut ca moartea s-o uite.

Era ora şase dimineaţa – la radio se cânta imnul, când a ieşit tiptil din casă. Lesko mai dormea. Vanka îşi puse cea mai bună dintre fustele ei, cea plisată, jacheta verde, încălţă cizmele cele noi, pentru eventualitatea că-i va fi frig, când i-o veni să moară. Luă cu ea geanta de piele maro, cea cu care de obicei se ducea la lăptărie, puse în geantă o felie de pîine unsă cu untură şi o sticlă cu lapte acru – pentru cazul că ar vrea să mănânce ceva înainte de moarte. Avea atunci 29 de ani, dar arăta a avea mult mai mulţi. Mâinile îi erau negre de pământ, faţa cu destule zbârciturі, pomeţii nenatural de roşii, la un picior îi crescuse o bătătură care o supăra la mers şi de aceea Vanka şchiopăta.

Cehova se trezise, dar toată lumea mai lenevea încă în căldura patului. Pe drum, Vanka îl întâlni pe hoţul satului, pe beţivul de Şumskyi, care se întorcea probabil de la furat. Şumskyi nu părea cherchelit, aşa că Vanka putea să-i spună adevărul.

„Un’ te duci, Vanka, cu noaptea-n cap? La lăptărie e încă închis.”

„Plec de tot din Cehova.”

„De ce? Să ştii că-i tare periculos! În altă parte nimănui nu-i e milă de tine.”

„N-am nevoie de milă. Plec în lume.”

„Eu am fost acolo o singură dată şi-mi ajunge. Acolo m-au băgat la puşcărie. Am stat şapte ani după gratii la Cerkasy. Bagă-ţi minţile-n cap. În altă parte n-o să-ţi fie mai bine.”

„Da’ parcă aici mi-a fost bine?”

Vanka era atât de fericită că pleacă, încât se apucă să ţopăie. Şumskyi se uită mirat în urma ei, iar după aceea, când ea dispăru din ochii lui, scuipă în drum şi plecă acasă să se culce.

Cehova se termina în vîrful dealului, la troiţă. Mai înainte, Vanka mai ajunsese până la troiţă, dar niciodată n-a călcat dincolo de ea, peste hotarul invizibil.

În dreptul troiţei, Vanka îşi făcu cruce şi păşi cu curaj mai departe. Deodată, drumul lat de ţarină se termină şi se transformă într-o cărare pe care nu mai trecuse nimeni de multă vreme.

Vanka făcu primii zece paşi în lume şi se opri. Se apucă să aştepte. Nu s-a întâmplat nimic. Mai parcurse zece metri – tot nimic. Vanka se cam supără. O luă la fugă. A alergat mult timp, dar nu se întâmpla nimic.

Din când în când, îi trecea prin minte că Lesko se trezise de-acum şi o caută. Sau poate n-o caută. Dar o s-o caute – asta-i sigur. O s-o caute prin toată curtea şi n-o s-o găsească. Lesko n-o să iasă din bătătură s-o caute pe Vanka. Lui pur şi simplu n-o să-i treacă prin cap că ar putea fi undeva dincolo.

Spre prânz, Vanka ieşi la un drum mare. Mult mai mare decît cel din Cehova. Mare de tot, cu o dungă albă pe mijloc. Din timp în timp, întâlnea pe şosea oameni necunoscuţi, însă Vanka n-a intrat în vorbă cu ei. Ea mergea drept, fără a întoarce capul. Când deodată, în dreptul Vankăi opri un automobil.

„Hai urcă, vrei?”, – i se strigă de acolo.

Vanka tăcea. Din maşină coborâră doi bărbaţi – unul mai în vârstă, celălalt mai tânăr. Amândoi cu mustaţă roşcată şi în uniformă militară.

„Unde mergi?”, – întrebă cel mai în vârstă. – „Urcă în maşină – te ducem o bucată de drum.”

Vanka tăcea.

„Ia uite, – se gîndi ea, – ia uite, a venit să mă ia.”

Vanka a crezut mereu că moartea-i o femeie, când colo e bărbat, şi nu unul, ci doi.

„De ce taci? Nu vrei să vorbeşti cu noi?”, – vocea asta Vanka o mai auzise undeva, poate la radio.

„Vii cu noi sau nu? Dacă nu – spune, că noi ne grăbim.”

„Da-da, – turui Vanka, – merg cu voi, da’ aşteptaţi-mă un pic!”

Bărbaţii se uitară unul la altul şi ridicară din umeri. Vanka scoase din sacoşă pâinea cu untură şi se apucă să mănânce lacom. Îi era tare foame.

Ultima foame din viaţă e foarte mare.

2.

Am curte, se gândi Lesko când îi muri nevasta. Am curte şi de aceea sunt fericit. Oricât i-ar lipsi Vanka, oricât i-ar lipsi dimineţile cu certurile ei şi ascultarea radioului noaptea, dat la maximum.

Când se trezi şi n-o găsi pe Vanka în pat, se gândi că ea e de-acum în grădină şi prăşeşete sfecla. Se duse în grădină, dar n-o găsi pe Vanka. Se aşeză pe banca de sub nuc şi, fumând frunze de tutun, se apucă s-o aştepte. Ea, se vede treaba, s-o fi dus la centrul de colectare să predea laptele. A aşteptat-o mult, dar Vanka nu s-a întors. Atunci în grajd au început să ragă vacile. Răgeau în aşa fel, de parcă în dimineaţa aceea nu le-ar fi muls nimeni. Lesko se duse în grajd şi se apucă să mângâie vacile pe spinare, deşi asta nu le ajuta cu nimic. Nici să mulgă vacile nu putea, pentru că-i lipsea un deget de la mâna dreaptă.

După-masă, Lesko se apucă s-o caute pe Vanka prin toată curtea. La început, a crezut că ea s-o fi ascuns undeva de el, cu toate că nu mai făcuse aşa ceva niciodată. A cotrobăit peste tot, a strigat-o, a înjurat, a drăcuit, dar n-a găsit-o. Nici în şopron, nici în şură, nici în pivniţă, nici în fântână. Lesko a strigat în fântână, chiar a scormonit pe fundul ei cu acel cârlig lung, cu cangea, cu care se scot din fântână găleţile şi cănile. Găleţile şi cănile cădeau adesea în fântână şi puteau să zacă cu anii pe fundul ei rece şi alunecos. Lesko era convins că acolo era rece şi alunecos.

După aceea, Lesko se gândi că nevastă-sa nu-i răspunde, pentru că a leşinat şi acum zace în vreun ungher, aşteptând ajutorul lui. El încetă s-o mai strige şi să mai drăcuiască, dar cotrobăia în tăcere prin toată curtea pentru a doua oară, a treia oară, a zecea. Nu era nicăieri. Nu mai erau, de asemenea, cizmele ei cele noi, jacheta verde şi geanta cu care Vanka se ducea mereu la lăptărie.

Stând sub nuc pe bancă, Lesko începu să se gândească. A stat aşa până seara, apoi toată noaptea şi toată dimineaţa care a urmat. Spera că acuşi, taman acuşi, se va deschide portiţa şi va intra în curte Vanka, va intra ca şi când nu s-a întâmplat nimic, iar ea era în stare să se poarte în felul ăsta, chiar că era în stare, căci dintotdeauna era cam sucită. Şi Lesko nu i-ar spune nimic în legătură cu asta. Niciun cuvânt. El oricum n-ar vorbi cu Vanka vreo două-trei zile, ca să ştie şi ea cât de greu i-a fost lui s-o caute şi s-o mustre şi pe ea măcar puţin cugetul. Pentru că Vanka mereu s-a purtat de parcă nu l-ar iubi, nici nu l-ar respecta, nici nu i-ar fi milă de el. Ba chiar de parcă l-ar urî. Dar Lesko ştie bine că nu-i adevărat. Femeia oricum îşi iubeşte bărbatul, chiar şi atunci când îl urăşte.

Portiţa într-adevăr se deschise şi în curte intră Şumskyi. Cam cherchelit de-acum, cu un sac mare de grîu furat de la vecini.

„Ce cauţi aici?!”, – strigă la el Lesko. Noul Şarik se repezi să latre la Şumskyi, atât cât îi permitea lanţul.

„Am auzit că o cauţi pe Vanka”, – răspunse Şumskyi, lăsă sacul cu grâu proptit de fântână, iar el se aşeză pe bancă lângă Lesko.

„Da’ pe tine ce te priveşte? Acuşi o să se-ntoarcă. S-a dus să curvăsărească puţin şi vine ea”, – Lesko aprinse altă ţigară şi slobozi din gură un ghemotoc mare de fum.

„Io ştiu ce-i cu Vanka”, – zise Şumskyi şoptit.

„Ştii un căcat!”

„Am văzut-o ieri în zori. Era cu fusta plisată, cizme noi, jacheta verde.”

„Nu ţi-am spus io că s-a curvăsărit?! Când s-o întoarce, am să jupoi trei piei de pe ea!

„Probabil, nu se mai întoarce.”

„De unde ştii?”

„S-a dus.”

„Un’ s-a dus?”

„A plecat de tot.”

„Unde de tot?!”

„Da’ tu eşti chiar atât de prost sau te faci?!”, – Şumskyi scuipă pe piatra de sub bancă.

„Ia nu scuipa-n ograda mea!”

Şumskyi săltă sacul cu grâu şi plecă acasă. Şarik se potoli în cuşcă. Soarele apuse şi în locul lui pe cer apăru luna. Ciudat, se gândi Lesko, luna nici pe departe nu-i ca soarele, e atât de slabă şi luminează atât de întunecos, dar cu toate astea unora le e totuşi folositoare. Lui, de pildă. Şi luna e o parte a curţii lui. Căci curtea nu e numai partea pământeană, ci şi cea cerească.

A treia zi, Lesko îi făcu Vankăi înmormântarea. A venit multă lume, căci tuturor celor din Cehova grozav le mai plăceau înmormântările. A venit şi fotograful şi căuta mortul ca să-l pozeze, dar nu l-a găsit. Venise degeaba, aşa că a plecat.

Lesko şedea în capul mesei, mânca mâncare de post şi bea rachiu. Se înnegri, era neras, n-a muls vacile de trei zile şi ele au pierit. Şarik a turbat de foame, a rupt lanţul şi a fugit în pădure.

Musafirii vorbeau despre cât de bună gospodină fusese Vanka, cât de mult îi plăcea să asculte radio, cât de mult o regretă, dar n-ai ce-i face – dacă a murit, a murit! Aşa a fost voia Domnului.

Chiar aşa – murise. Căci oricine se duce *Acolo*, se duce să moară. Lesko nici nu se îndoia de asta.

„A fost o femeie bună, – le-a spus el oaspeţilor, – s-a dus *Acolo* ca să n-o văd eu moartă. Câteodată şi câinii se tem să facă pasul ăsta. Ea a fost curajoasă. Am dus-o bine amândoi, aşa că o s-o ducem bine şi fiecare separat.”

„Iar acum, – încheie Lesko, – plecaţi din curtea mea! Căraţi-vă! Să nu vă mai prind niciodată pe-aici!”

(*Continuare în nr. 7*)

Traducere din limba ucraineană
de ***Corneliu IROD***

Ecouri ucrainene
ISSN 1220-6296
www.uur.ro

Redactor-şef – *Mihaela Herbil*
Redactor – *Corneliu Irod*
Tehnoredactor – *Iryna Moisei*
Colegiul redacţional: Ioan Herbil, Mihai Traista

Adresa redacţiei:
Str. Radu Popescu 15, Sector 1, Bucureşti
Tel./fax: +40 21.222.07.37
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Responsabilitatea conţinutului materialelor publicate revine, în totalitate, autorilor acestora.